

ՀՆԶԱԿ

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՕՐԳԱՆ ՀՆԶԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ա Ջ Ա Տ Զ Է Յ Թ Ո Ւ Ն

1895 — 1896

Տարին, որ վերջանում է, լի էր դառնութեամբ ու յուսով, տարակուսանքով ու համբերութեամբ, սարսափով ու յաղթութիւններով: Իւրար ետեւից յաջորդաբար գլորվող դէպքերը գրեթէ իւրաքանչիւր օր փոփոխում էին հայկական խնդրի կերպարանքը, մի կողմից նրան աւելի ու աւելի հասունացնում, միւս կողմից աւելի ու աւելի բարդում:

Սարսափելի է այն կռիւր, որ տեղի ունի թիւրք կառավարութեան և Հնչակեան Առասկեցութեան մէջ, այս վերջինս միշտ միակը լինելով պատերազմում հայութեան կողմից: Աւելն, ի հարկէ, անհաւասար է, բայց նա մղվեցաւ մեր կողմից ամենալճաւոր, քաղաքագէտ ու պատուաւոր կերպով, մի բան, որ խոստովանում է նոյն իսկ մեր թշնամին: Մեր կռիւր ստացաւ շատ աւելի մեծ նշանակութիւն ու փառաւոր կերպարանք նաեւ այն պատճառով, որ բոլոր հանգամանքներն աւելի քան աննպաստ էին մեզ համար, ամեն օր առաջ եկած լինելով նորանոր դժուարացողութիւն խոչընդոտներ, արգելքներ մեր ընթացքի առաջ:

Այդ կռիւր դեռ հեռի է վերջանալուց: Այսօր մի կողմից հայերս խրված ենք մեր արեան տիղմում, տասնեակ հազարները մեզնից ամենազաւանային եղանակով մարթիւրեանքով թշնամիի ձեռքի տակ, մեծահաշիւ աւերումների ու փնտրումների ենթակայ և հէնց այժմ ամեն-մի վայրկեան կոտորվելով, որի վախճանը չենք կարողանում դեռ նախատեսել: Միւս կողմից Յեզուիտական Առասկեցութիւնս ցոյց տվեց մէկ անհրեակացելի եռանդ, յարատուութիւն, հաստատամտութիւն և ընդունակութիւն ամենամեծ քաղաքական գործերի նախաձեռնութեան, ինչպէս Ա. Պօլսի 18 Պեպտեմբերի պատմական Յոյցը, ինչպէս Ալիէիլայի, Օէյթթունի այն սքանչելի, այն հրաշալի ապստամբութիւնը, որ մինչև հիմա — ահա երեք ամիս է — յաղթական կերպով տևում է, ամբողջ աշխարհին զմայլանք ու զարմանք պատճառելով, տևում է, միշտ ծածանելով Հնչակեան դրօշը, Ազատութեան դրօշը, միշտ աւետելով մեզ Հնչակեան բանակների նորանոր մեծ, փառաւոր, ցնծալի յաղթութիւններ,

որոնց նմանը հայութիւնը դեռ չէ տեսել Ռուս բինեանց թագաւորութեան անկումից ի վեր:

Նշանակելի էլ է. Հնչակեան Առասկեցութեան ցոյց տված մեծ զօրութիւնը նկատալի էր մինչև իսկ այն վայրերից շատերում, որտեղ պատահեցան կոտորածներ: Օր. Երզնկա, Շաբին Գարահիսար, Մարզուան, Մարաշ և այլ շատ տեղեր, նոյն իսկ տեղացիների տեղեկագրութեան նախելով, կոտորածները կարող էին շատ աւելի բազմազոհ ու աղէտալի լինել, եթէ այն տեղերը զոյութիւն չունենային Հնչակեան կազմակերպութիւններ, որոնք կամ դիմագրութիւններով և կամ նախազգուշութիւններով աջողել են առաջին առնել աւելի մեծ կոտորածների և կամ նոյն իսկ տեղ-տեղ՝ բոլորովին արգելք հանդիսանալ թիւրքերի վայրագութեան, ինչպէս օր. Հաճինում, Ետանայում, Սուէիայում և այլն:

Սարսափելի դասը, որ հետևում է դրանից, դառնութեամբ կը լցնէ ամեն-մի ճշմարիտ հայի, ճշմարիտ մարդու սիրտը: Ամեն-մէկը կը հասկանայ այժմ պարզօրէն, թէ որքան յանցաւոր են պատմութեան առջև այն ամենքը հայերից, որոնք անխիղճ կերպով, ամեն տեսակ մեքենայութիւններով միշտ ջանք են անում արգելք ու փնտախար լինել Հնչակեան Առասկեցութեան աւելի ու աւելի զօրացման, Առասկեցութեանն, որ, այսպէս կամ այնպէս, այսօր, որպէս և վերջին ութ տարւայ ընթացքում, միակ առաջնորդն է հայ ժողովրդի դէպի փրկութիւն, միակ համեստ զինւորն է՝ դուրս եկած մարտադաշտ յանուն հայութեան ազատութեան, միակ ղեկավարն ու պաշտպանն է հայկական դատի, ղեկավար ու պաշտպան իր արեան դնով: Եթէ որ և է այլ «մարմին» այդ իրական ճշմարտութեան դէմ փորձէ խօսել, մենք հրաւիրում ենք նրան համարձակվել տակ իր նկատմամբ նոյնքան, որքան մենք ասում ենք Հնչակեան Առասկեցութեան նկատմամբ, զրո համար բաւականանալով ոչ այլ ինչով, եթէ ոչ միայն նրանով, որ մասնաւոր ինք անում լոկ պատմական փառքերն ու իրողութիւնները:

Օէյթթունն աղաւա է, եղբայրներ, և մեր ձեռքին է այսօր հայկական դատի ղեկը, մեզնից է կախված չը թողնել այն մեռցնել, թէկուզ տասնեակ

ու տասնեակ հազարաւորների կեանքի գնով: Ար-
ուիւր տեղի ունի, նա պէտք է շարունակվէ և նա
պէտք է վերջ ստանայ մեր և միմիայն մեր յաղ-
թութեամբ:

Բայց լաւ գիտենանք, որ միայն սուլթան մար-
գահէջը չէ մեր կատաղի թշնամին, այլ թէ մենք
ունենք մէկ ուրիշ սոսկալի թշնամի, որ իր դա-
ւերը սկսաւ լարել հէնց Սասունի դէպքերից ի
վեր և որ մինչ այսօր շարունակելով իր ստոր ին-
տրիգները Վ. Պօլսում, արգելք է հանդիսանում
մեր դատի լուծման, միաժամանակ տասնեակներով
ու քսանեակներով հայեր ձերբակալելով հէնց
նոյն իսկ իր երկրում: Այդ երկրորդ զիմակաւոր-
ված սոսկալի թշնամին ուսաց կառավարութիւ-
նն է: Լաւ իմանալք այդ, որովհետեւ նրան նե-
ցուկ ունենալու շնորհով է, որ սուլթան ոճրա-
գործը յոնգնում է լրբաբար ու գազանաբար մեր
արեան ծովի մէջ խեղդել տալ մեզ: Լաւ դրօշ-
մենք այդ կէտը մեր մտքում, մինչև որ պատմու-
թիւնն իր սեւ էջերում կարճանագրէ մեր հիւսի-
սային բռնակալութեան այդ ստորաբարձ դերը:

Փոխարէն արցունք թափելու մեր աղէտների
ու կորստանքի վրայ, անվեհերութեամբ ու սուրբ
զգացումով ձեռքեր ընկածների արիւնից գոյա-
ցած Ռուբիկոնի կուրծքը և երթանք դէպի առաջ:
Հպարտ լինենք մեր յաղթանակներով, աւելի հը-
պարտ լինենք մեր տանջանքներով, որոնց դժոխա-
յին բովից անցնելով, մենք կը հասնենք սահմանը
նոր փառաւոր ժամանակների, մեզ ժպտող ար-
շալոյսի:

Ունենա՞նք արիութիւն, ունենա՞նք վստահու-
թիւն մեր վրայ: Ամուր է դեռ մեր յեղափոխական
զնւանք, վառ է մեր կրակը, որի վրայ միշտ տա-
քացնենք մեր ապստամբական երկաթը և կռիւնք,
կռիւնք այն՝ մեր ազատութեան մուրձով և սրէնք
այն՝ պատերազմելով մինչև վերջ: Ո՛չ, մեռած չէ,
և չի մեռնիլ այն ազգը, որ ունի Օչայթուններ:

Կ Ե Ց Ց Է Զ Է Յ Թ Ո Ւ Ն

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ ԶԷՅԹՈՒՆԻ ԶՕՐԱՆՈՑԻՑ.
(ՄԵՐ ՍԵՓԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿՑԻՑ.)

7 նոյեմբ. 95.

Ջահանի օսմանեան բանակը յաղթվելով՝ եր-
կու ժամ էտ նահանջեց: Թէ՛վէ՛քները յաղ-
թեցին՝ Նէտիրի բանակը:

8 նոյեմբ. 95.

Եւայիճ Օղլէն բանակը յաղթվեցաւ Շիվլիկի
հայկական բանակէն. թուրքերէն շատ սպանուած.
հայերէն միայն 2: Կապանը պաշարուեցաւ 600
սէկմէնով: Նշանաւոր Եւայիճ Օղլէն սպանուեցաւ:

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐ ԿԻԼԻԿԻԱՅԻՑ

(ՄԵՐ ՍԵՓԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿՑԻՑ.)

17 դեկտեմբ. 95.

Գեկ. 1-ին (Հ. Տ.) Օչայթունի Հնչակեան
բանակները մեծ կռիւներ ունեցան օսմանեան զօր-
քերուն հետ. կռիւները տեւեցին ամբողջ երեք օր:
Օսմանեան բանակը չարաչար պարտութիւն և
ջարդ կրելով ետ քաշուեցաւ դէպի Մարաշի կող-
մերը, դաշտին վրայ թողնելով խիստ բազմաթիւ
զերի, հազարաւոր սպանուածներ և մեծ քանա-
կութեամբ զէնքեր և այլն:

ՀԵՌԱԳԻՐ „Daily News“-ի.

Կ. Պօլս, 30 դեկտեմբ. (Ն. Տ.)

Տեղեկութիւնները, որ ես առի ամենաստույգ
աղբիւրներից, բաւական լոյս են սփռում վերջին
օրերի հակասական լուրերի վրայ Օչայթունի նը-
կատմամբ:

Երկու շաբաթ առաջ (դեկ. 16-ին) Օչայ-
թունցիներն ուղարկել են և յայտնել թիւրք զօր-
քերի հրամանատարին, որ նրանք կերակրել են և
լաւ են վարվել իրանց թիւրք զերիների հետ: Նը-
րանք այժմ էլ ցանկութիւն չունեն սպանելու զե-
րիներին, բայց կերակրել դրանց այլ ևս չեն կա-
րող: Այդ պատճառով եթէ թիւրք իշխանութիւն-
ներն ուզում են ազատել թիւրք զերիներին, այն
ժամանակ նրանք պէտք է ուղարկեն դրանց հա-
մար իրանց պէտքերի պաշար:

Այդ յայտարարութիւնը ստանալուն պէս
Մուստաֆա Ռէմզի փաշան հեռադրեց անմիջա-
պէս պալատ: Վերջին երկուշաբթի (23 դեկ. Ն.
Տ.) սուլթանը հրամայեց, որ պահանջված պա-
շարներն ուղարկվեն: Միևնոյն ժամանակ, իմաց-
ված լինելով, որ եւրօպական պետութիւնները
պէտք է միջամտեն յօգուտ Օչայթունի, սուլթա-
նը հրամայեց, որ ամիջապէս յարձակում գործեն
Օչայթունի վրայ: Տեղի ունեցան երկու ընդհա-
րում, որոնց հետեանքն արդէն իմաց է արված:
Արգելելու համար էր եւրօպական միջամտութիւնը,
որ Օչայթունի կողմերի թիւրք պատերազմական
հրամանատարը լուր հասցրեց Մարաշի եւրօպա-
կան հիւպատոսներին, թէ իբր Օչայթունն ընկել է:

ՀԵՌԱԳԻՐ ՌԷՅՏԷՐԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ.

2 Յունվար 94.

Պետութիւնների գեսպանների միջոցով ընդհա-
րումների ամսական հետ բանակցելու ապստամ-
բութեան դադարման նկատմամբ՝ ընդունվեց և ար-
տաքին գործերի մինիստր Թէվֆիկ փաշան անձամբ հա-
ղորդեց գեսպաններին: Գեսպաններն իրանց Հալէպի
հիւպատոսներին կատարեալ ազատութիւն տվին այդ
բանակցութեան նկատմամբ և ապստամբների ապահով
վիճակի մասին. ապստամբութեան դադարումից յետոյ:

ԶԵՅԹՈՒՆԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ.

ՀԱՅՏԵՄԲԵՐ 1-ԻՆ — ՀՈԿՏ. 26.

ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԵՐԸ. — ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՅԱՂԹՈՒԹԻՒՆ-
ՆԵՐԸ. — ԶԵՅԹՈՒՆԻ ԵՒ ՋՕՐԱՆՈՑԻ ԳՐԱԴՈՒՄԸ.
— ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԻ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ.
— ԶԱՆՐ ՎԻՃԱԿ.

(Հարունակութիւն) *

ՋԵՅԹՈՒՆԻ-ՋՕՐԱՆՈՑԻՆ.

Եւ արդարեւ բռնութիւնն էր, որ հոգեւորքի մէջ էր... Գերեզմանի դուռն էր այն ճիւղը, որ եօթնա- գըլխեան վեշապի նման Զէյթունն իր ճանկերի մէջն առած, 17-18 տարիներէ ի վեր հայութիւնը մահա- ցուցեր էր... մի քանի վայրկեան յետոյ պիտի մեռնէր, վերանա՛ր այն դժոխքը, որի մէջ լեցուած էին հայերի տանջանքները, հարստահարութիւնները և անէծքը... Պիտի ընկնէր Սարգսն ապալը իր խրախճանքներով, պիտի առնուէր Զէյթունի «Չանագ-Վալէն»...

Վերջապէս անձնատուութեան յայտարար նշանը տրուելէ յետոյ պայման դրուեցաւ, որ առաւօտուն պի- տի յանձնուին: Իսկ պաշարող հայկական բանակն իր նոյն դրութեան մէջ մնալէ յետոյ, երկու կողմէն ևս հրացանաձգութիւնը դադրեցաւ գիշերուան ճիշդ ժամը 4-ին, ամբողջ 50 ժամ հրացան նետելէ առանց դու- ու գազարի և 60 ժամ պաշարելէ յետոյ:

Գնդապետն իսկ զարմանալով խօսեր էր. «Եղբայր, բոլոր ազգերն ալ պատերազմ կ'ընեն, բայց գոնէ մի- ջոց կուտան ննջելու, հանգստանալու և կերակուր ու- տելու, բայց սոքա 50 ժամ հրացան նետեցին ու միւս կողմէ հրդեհով մեզ սարսափեցուցին...»

Բարեգուշակ գիշերն անցաւ շատ քաղցր ու ու- կեղէն երազներով... այդ գիշեր միամիտ և բարի կի- ներ ու ծերութիւններ շատ երազներ տեսեր էին. ոմանք կուգային խրախուսել, որ «այս ինչ կամ այն ինչ սուրբը եկեր և յայտնէր, որ յաջողութիւնը հայերունն է...» Այդ գիշերը ցնծութեան թմրեցուցիչ ու ըզ- գըլխիչ հրճուանքի գիշերն էր, որ շատ դանդաղ կը յառաջանար ճշուած ժողովրդին բերելու կարմիր, եր- ջանիկ արշալոյսն ու պայծառ, ջնուցիչ արևը...

Վերջապէս կարմրեցաւ արշալոյսը... հիւրիններու և հելլենական գիցուհիներու ժպտուն, շիկնոտ ու ջինջ այտերի շէկութեամբ... Ողջոյն քեզ, ճժ Աղատու- թեան կենսատու դիցուհի... Ողջոյն քեզ, հնոցավառ ար- շալոյս... Ողջոյն քեզ, տուողիդ բարեաց ու կենաց... Ողջոյն քեզ, նոր օր, նոր Գարագիւղ... Ողջոյն քեզ, Նոր Զէյթուն...

Հոկտեմբեր ամսի 18, չորեքշաբթի օրուան առա- ռօտեան էր... երջանիկ առաւօտը: Ժամը 12-ի տուն- ներին Զէյթունի Ս. Աստուածածնայ վանքէն դուրս ե- կան մի խումբ ձիաւորներ և մի քանի հազար սպա- ռազինուած ժողովուրդ...

Ձիաւորների առաջ կար Կուսակցութեանս Ներկա- յացուցիչն իր քով ունենալով իր ընկեր Հրաչեան: Ձիաւորների մէջ նշանակելի էին Սարգիս աղա Նորաշ- խարհեանը, Ֆրանուզի վանահայր Բարթողիմէոս վարդա- պետը, Վասիլյանեան Պապ աղայի իշխանազուն եղբայր- ները, Ֆրանուզէն Տնտեսեան Աւետիս աղան, Պըլլար-

եան Գէորգ աղան և Զէյթունի իշխանազունները, Ժո- ղովորդի հետ միասին երգերով ու կեցցէներով զօրա- նոցի վրայի բլուրը, պատապարանների ետին: Այդտեղ զօրանոցին պատգամաւոր գնացին պ. Հրաչեան, Բար- թողիմէոս վարդապետը, Սարգիս աղան և Պոյամեան Արթին Հափուշը: Զօրանոցի դռան մօտ միացած պ. Ա- պահի հետ՝ բանակցութեան մտան գնդապետի և ըս- պաների հետ, որոնք նախապէս չուղեցին, բայց ի վեր- ջոյ սպաննալիքի ներքեւ կնքեցին անձնատուութեան թուղթ: Այդ ժամանակ ժողովրդային պատգամաւորու- թիւն գալով՝ Կուսակցութեանս ընդհ. Ներկայացուցիչը վար իջեցուցին մի հարթ տեղի վրայ, զօրանոցէն 200 քայլ հեռավորութեամբ, ուր եկան գնդապետն ու ըս- պաններն անձնատուը լինելու:

Իսկ Կուսակցութեանս աննման գործիչները՝ «Աւօ» զօրագնդի և ժողովրդային նշանաւոր ապստամբապետ- ների հետ զօրանոցի դուռը կանգնած սկսան զինա- թափ ընել:

Պ. Ապահը և պ. Հրաչեան դէմ դիմաց կանգնած, բոլոր զօրապետներն ու զօրքերն իրենց սուրերի ներ- քեւէն անցան: Իրենց հետն էին նշանակելի քաջ իշ- խանազուններ, որոնք մինչև վերջ կուռի տաք տեղը մնացին և ժողովուրդն իրենցմով քաջալիրուեցաւ. դո- քա են՝ Վասիլյոսեան Պապ աղայի երեք եղբայր- ները, իշխաններ Արթին, Յակոբ և Սարգիս, Պալճեան Նշան աղայի որդի Կարապետ աղան և Պապիկ փաշայի որդիները և Սաչեան Կարա- պետ աղան, որ շատ մեծ ծառայութիւններ ու քաջա- գործութիւններ կատարեց:

Չարմանալին արնտեղ էր, որ երբ զօրանոցէն դուրս կուգային՝ բոլորը կը համբուրէին Բարթողիմէոս վարդա- պետի կրծքէն կախուած «կենաց փայտի» վրայ շինուած խաչը... և այն զինւորները, որոնք Նրուսաղէմի մէջէն էին, իրենց թեւի հաճինները ցոյց կուտային կարեկ- ցութիւն հայցելու... այդ զինւորները, որոնք եպիսկո- պոսն անցած ատեն «ճշ, ճշ» կը կանչէին առաջ:

Իսկ կիները կը փաթթուէին պ. Հրաչեայի, պ. Ա- պահի և պ. Մլէհի վզերին և կը խնդրէին, որ խնա- յեն... բայց հակառակ իրենց կարծածի, բոլորն ալ պատ- լով և քաղցրութեամբ տարինք Զէյթուն և պատուա- լոր անների մէջ պահուեցան հանդիստ անվտանգ 600 գերի զինւորներով ու պաշտօնեաներով... Յաւալին այն է սակայն որ մի քանի ընտանիքներ և յիսնա- պետներ աղատ արձակուեցան ազանների բարեխօսու- թեամբ, որոց մէջ նշանակելի էր իր չարագործութեամբ Եռսուփ Միւլաղըմը, որ մի քանի աղաների մի- ջոցաւ գիշերանց փախեր էր, և այժմ գնացած Ալպիս- տանի կողմերը և նորէն զօրք ու պաշկապուրջ հաւաքե- լով, ջարդեր, կողոպտեր ու անպատուեր են Ալպիստա- նի, Եարփուղի, Էրիճէկի բոլոր հայերը, զոր վարը մանրամասնաբար պիտի պատմենք:

Գերի զօրքերը լեցուեցան քաղաք կառավարական պալատի մէջ, որոց մեծագոյն մասը կը մնայ այժմ հան- գիստ և պատուով, կերակուրն ալ աղքատ հայերի կող- մէն վճարուելով:

Նոր զօրանոցի մէջէն դուրս եկան բոլոր զօրքերը զինաթափ, փակուեցան դռները... Այն ինչ ձի հե- ծան Կուսակցութեանս Ներկայացուցիչն ու գործիչները, անհնար էր պատմել ժողովրդի հրճուանքը... Բազմու- թիւնը հազարաւոր էր... Տեղի ունեցաւ ահա անզու- պելի կերպով երկար հրացանաձգութիւն՝ ժողովրդա-

*) Տես «Հնչակ» Nr 23.

յին հարբեցնող ուրախութենէն... Կեցցէններն ու աղաղակներն աւելի զօրաւոր էին, քան երկնքի որոտը... Գնդապետը, որ ահ ու դողի մէջ էր մնացած, Կուսակցութեանս Կերկայացուցիչը ձիէն վար իջաւ և գրնդապետին թեւը մանելով, ապահով հասուց վանք...

Ժողովուրդը երկար ժամեր չի ցրուեցաւ զօրանոցի քովէն... Վերջապէս ընկաւ այն ծանր տապանաբարը, որ 17-18 տարիէ ի վեր մեծահռչակ Զէյթունի կրօնքին վրայ կը ծանրանար... Հոկտեմբեր 18-ին էր այդ օրը, այդ երջանիկ օրը, այդ կենսատու օրը, որ ուխտուեցաւ Զէյթունի մէջ՝ երգում տալ սերունդէ սերունդ յիշատակելու և տօնելու... և յուսալից ենք թէ ամբողջ աղբը պիտի տօնէ այդ սուրբ օրը... Ծագեցաւ Ազատութեան պայծառ, կենսատու արեւը և դարաւոր սարունկն ազատ շունչ քաշեց...

Ղողան, ով բռնութիւն, դու այսօր ժողովուրդին ոտքին տակն ես... Իսկ ժողովուրդն ազատ և ինքն իր տէրը... և գիտցիր, որ մինչև մահ վճուրէ կուրի, կամ ազատ մեռնելու և կամ ինքն իր տէրը մնալու յաւիտեան:

Կեցցէ Ազատութիւն. Կեցցէ Հնչ. Կուսակցութիւն. Կեցցէ Զէյթուն. Անկից բռնութիւն...

ԱԶԱՏ ԶԵՅԹՈՒՆԻ ԶՕՐԱՆՈՅԷՆ.

Այստեղ չը պիտի նկարագրեմ այն աւարառութիւնը, որ տեղի ունեցաւ զօրանոցի մէջ գրաւուելէն յետոյ... Զէյթունցիների քաջագործութիւններն ինչքան անբացատրելի են, նոյնքան անբացատրելի է նոցա աւարառութիւնը... Միայն այսչափ կը սենք, որ շատ բաներէ յետոյ Հնչ. Կուսակցութեանս և հայ ժողովուրդի որամագրութեան տակ մնաց 600-ի մօտ մարմինի հրացաններ իրենց ռազմամթերքներով, 25-30-ի չափ ձիեր, վրաններ և մանաւանդ 2 հատ Կրուքի թընդանօթ իր ռազմամթերքներով: Փախան բոլոր պաշտօնեաները շատ աւար թողով զէյթունցիներին... Իսկ խեղճ այգեպանն աղատ, անմաքս կը բերէ քաղաք իր օղին... Ժողովուրդը սկսաւ աղատ ծխել փախստական ծխախոտը...

Երբու օր աւարը զէյթունցիներին ցրուելէ յետոյ զօրանոցը մնաց «Աւ» զօրագնդի, Մերկերեան Հաճիի և Զէյթունի 4 թաղերէն սահմանուած քաջ զինւորների հսկողութեան ներքեւ:

Իսկ հոկտեմբեր 20-ին Կուսակցութեանս Կերկայացուցիչը և իր ընկերներն իսկոյն իջան Զէյթուն՝ քաղաքի ժամանակաւոր յեղափոխական կառավարութիւնը կազմելու: Այդ կառավարութիւնը բաղկացաւ երկու ժողովէ. ա.) Ընդհ. ժողով, որ կը բաղկանայ 40 անդամներէ և բ.) Վարչական Գործադիր ժողով, որ կը բաղկանայ 16 հոգիէ, 4-ական հոգի ամեն մէկ թաղէ: Կազմուեցաւ նաև քաղաքային ոստիկանութիւն. զարմանալի և ուրախալի դէպքն այն է, որ մինչ այսօր ոչ մի խռովութիւն, անկարգութիւն և գողութիւն տեղի չունեցաւ: Կերկին կարգադրութիւններն և ժողովի անդամների անուանց մասին ոչինչ չենք գրեր և կը թողուք ապագային, որ ամեն բան և ամեն արժանիք պարզուի: Այժմ կսկսիմ նկարագրել այն ձախորդ և աղէտալի դէպքերը, որ հոկ. 10-էն ի վեր տեղի ունեցան և դեռ կունենան Զէյթունի շրջակայներն ու հայ գիւղերու մէջ...

ԶԵՅԹՈՒՆԻ ՇՐՋԱՆԱՅԳ ԳԻՒՂԵՐԻ

ՈՂՈՐԹԵԼԻ ՎԻՃԱԿԸ.

Հոկտեմբեր ամսի 10-էն սկսեալ, բոլոր հայ գիւ-

ղերէն սկսան օգնութիւն աղաղակել, որովհետեւ թիւրք պաշտպաններ կը դիմեն եղեր վառել, կողոպտել և սպանութիւններ գործել հայկական գիւղերի մէջ: Այդ գիւղերէն նշանակելի են. Եհնիճէ-Գալէի, Անապատի, Հալ-Լեռան, Թէլէմէլիքի, Շիվիլի, Պուշտուգի հայաբնակ գիւղական համայնքները և Տաշ-Օլուղի, Կապանի, Կոկիսոնի, Քերէճի, Կէօլ-Փուշարի, Հէյքի և Տէյիրմէն-Տէրէսիի հայկական մեծ գիւղերը:

Հոկտեմբեր 19-ին Տէյիրմէն-Տէրէսիի և Կոկիսոնի թիւրքերը հաւաքուած էին Զուգուր-Հիսար թիւրքական ամուր գիւղի մէջ Ֆրանսուզի վրայ յարձակելու և արդէն ֆրանսուզի մօտակայ հայ գիւղերէն մի քանի տուն վառել էին: Ֆրանսուզիներն իմանալով եղած պատրաստութիւնը, 150 հոգով կը դիմեն Զուգուր-Հիսար հաշտութիւն և բարեկամութիւն կնքելու, բայց հայերը չի մօտեցած թիւրքերը կսկսին կրակել: Այս ժամանակ հայերն ալ կըսկսին նոյն հրացաններով պատասխանել: Թիւրքերն եղեր են մօտ 300, իսկ հայերը հողիւ 150 հոգի: Զուգուր-Հիսարը արդէն ծանօթ է թէ ինչ ամուր գիրք ունի, մի կատարեալ բերդ է. պատմութեան մէջ նշանաւոր է Կանչի անուան տակ: Կուր տեղի կունենայ 4 ժամ. թիւրքերէն կը մեռնի 70 հոգի, իսկ հայերէն մի մեռեալ և 4 վիրաւոր: Թիւրքերը կը թողուն ու կը փախն Զամուրլու ասած չէրքէզների գիւղը: Արդէն Կանչի բոլոր ստացուածքը Վասիլոսեան Կարապետ աղային լինելուն, կը մնայ հայերին, իսկ չէնքերի մէջ այժմ կը բնակին Կոկիսոնի և Տաշ-Օլուղէն փախած հայերը: Սոյն կուր տեղի ունեցաւ հոկտեմբեր 20-ին:

Իսկ հոկտեմբեր 20-էն առաջ կառավարութիւնը և թիւրք աղաները կը դիմեն Տաշ-Օլուղի, Կոկիսոնի, Պուշտուգի, Քիրէճի, Թափուգի, Կէօլ-Փուշարի, Տէյիրմէն-Տէրէի, Ճամուս-Հէյիկի հայկական մեծ գիւղերի պետերին, որոնք կատարեալ հպատակութիւն կը յայտնեն՝ օսմ. կառավարութեան և կը խոստանան երբեք չը միանալ Զէյթունին, Ալապաշին և Ֆրանսուզին, որոնք բռնութեան ու հարստահարութեան տակ ապստամբ էին դարձեր, և ինչան հպատակութեան կը յանձնեն իրենց բոլոր զէնքերը, վառօդներն ու կապարները և կանոնաւոր կերպով կը վճարեն տէրունական հարկը, հակառակ այն բոլոր խրատներին ու միջերային օգնութեան, որ իրենց ուղարկուած էր, որպէսզի ամենքը Քիրէճ գիւղը հաւաքուին, որի գիրքն ամուր էր, և պաշտպանեն իրենք զիրենք: Կառավարութեան մեքենայութեան խաբուելով կը մնան իրենց դաշտային գիրքի մէջ և կը յանձնեն իրենց զէնքերն ու ռազմամթերքը: — Հոկտեմբեր 20-ի, գիշեր ատեն, Երիճէ-Կի և Կոկիսոնի կանոնաւոր զօրքերը միացած թիւրք պաշտպանների և չէրքէզների ու քիւրդերի հետ, Կոկիսոնի միւտիւր չէրքէզ Մէմէտ բէկի հրամանատարութեան ներքեւ կը կոխեն վերոյիշեալ գիւղերը... Ո՞ր հայի աղբքների թիւրքը ամուր կը մնայ և չի կըտրուիր լսելով այդ գիւղերի գլխին անցած աղէտալի դէպքերը... Ջալալէդդինի պատմութիւնը տեղի ունեցաւ այդ խեղճ գիւղերի վրայ, որոնք իբր հաւատարիմ հպատակներ անհաւատարիմ աւաղակ կառավարութեան իրենց յիմարութեամբ զոհ գնացին և իրենց գիւղերն այսօր աւերակ դարձած են Մասունի աւերակների նման... և դեռ սուլթանը բարենորոգութիւն (օ.օ.օ) կանէ Հայաստանի մէջ... Ո՞ր են պօռո-

տախտ, դիւրախաբ հայեր... ամբողջ կոկիսոնի դաշտը մուխով ու ծուխով է լեցուած... 16-ի մօտ հայկական գիւղերու աւանների մոխրակոյան է մնացեր... Եւ եթէ ուշանայ օգնութիւն, մի քանի օրէն մնացած գիւղերի ու քաղաքների ծուխն ալ կը համար շահամուլ Եւրօպայի քթին... և ալ մնաւ բարեալ հայութիւն... Օգնութիւն, անտարբեր հայեր. հայ ժողովուրդն իր պարտքը կատարեց. նա չէր կարող համբերել. միակ, կենսական միջոց էր նորա համար ապստամբութիւնը. բայց մէկ ամսէն աւելի դիմանալ, նա երբէք չէր յուսար... Ինչքան հրճուանքով նկարագրեցի հայ ժողովրդի յաղթանակը, նոյնքան գրիչս արիւնի մէջ թաթախած, կարմիր և ողբաձայն կը գրեմ հայկական գիւղերի աւերումը... հայ մայրերը թուփերի տակ թողն իրենց մանուկները... հայ կիներն ու կոյսերը մութ գիշերուան մէջ պղծուեցան և գեղեցիկները գերի գնացին կոկիսոնի, Ալպտանի, Եւրօպայի և չէրքէզ գիւղերի հարէմների մէջ... Բոլորի փախած հայ լաճերը հաց պատսպարան և օգնութիւն կողաղակեն... հայութեան դարավերջն է. օգնութիւն... Իսկ եթէ դարձեալ անտարբեր մնաք դուք և Եւրօպան... մնաք բարեալ ամենքդ... հայութիւնը վերջացած է ի կիլիկիա...

Այժմ եղած վնասների ստուգութիւնը դեռ ծանօթ չէ, բայց միայն հաշիւը կը տամ Տաշ-Օլուղ գիւղէն կողոպտուած արջառներին և ցորենին. միւս գիւղերը ասորմէ աւելի հարուստ չէին, շատերն ալ պակաս չէին:

Տաշ-Օլուղ գիւղը կոկիսոնէն մի ժամ հեռաւորութեամբ՝ դաշտի վրայ թիւրքախառն մի գիւղ էր. հայերը 120 տուն էին. ահա նոցա կրած վնասները, նուազական կերպով: — 700 արածող արջառ (եղ, կով, գոմէշ). 400 լոճ քաշող արջառ (եղ և գոմէշ) 170 աւանակ. 50 արու և մատակ ձիեր. 3000 այծ, 48,000 քիլէ ցորեն, որ կանէ 336,000 օխտ: Մէկ-գի կը թողունք կողոպտուած կահ կարասիները, ամանները, անկողինները, մանաւանդ պանիր ու եղը, որ ունենաողքատ տունը 3 տիկ կունենար. մեծ քանակութեամբ զարդեղէն կողոպտուեց: Եկեղեցին մտնելով կողոպտուեց են բոլոր սպաններն ու անօթները և եկեղեցին պղծելէ յետոյ դուրս կը գան: Գիշերանց լինելուն յայտնի չէ թէ քանի մարդասպանութիւն տեղի ունեցեր է. միայն թէ շատ կիներն ու կոյսերն պատիւը բռնաբարուեց և կոկիսոնի գիւղապետ հաճեցի Գալայճեան կարապետ քէհեայի կինը, հարսը և աղջիկները կոկիսոնի հարէմն են տարեր շատ մը կոյսերու հետ. հազիւ 3 օր քալելէ յետոյ մերկ, բոլորովին մերկ ու բոլորի, անօթի ու ծարաւ 10,000 հոգի, կին, մարդ, աղջիկ և երեխայ, սովալըւկ ուրուականների նման լեցուեցան Զէյթունի, Ֆրանսուղի, Թեքերի, Վարի Միսալի, Մափլարի, Հաճի Տէրէի, Թանիրի և Տէճիկէլի փողոցների մէջ, և մարախի նման փողոցի փշուրներն ու խտտերը կը լափեն...

Թշնամիէն աւելի սոքա սարսափ աղբեցին Զէյթունին և ութ օր չի անցնիր բոլորի սովալըւկ մեռնելը ակներև է... Իսկ Եւրօպայի մէջ կապեր են էրիկ մարդիկը, կիներն ու աղջիկները անպատուեր և ի վերջոյ բոլոր երիտասարդներն կոտորեր... Անպիտան կառավարութիւն ու կեղտոտ պաշտօնեաներ... մենք իրենց կիներ մեր քոյրերի նման պատուեցինք, կերակրեցինք և դեռ մնացածներն ալ այդպէս պատուով կը պահենք, բայց իրենք երաշխաւորութեան տակ մեկնելով ինչ

չարիքներ հասուցին... Կոտորածների և վնասի թիւը յայտնի չէ, բայց բոլորը Տաշ-Օլուղի չափ հարուստ էին, սորա վիճակի նման կողոպտուած, քանդուած կամ հրդեհուած գիւղերն ու աւաններն են:

Տաշ-Օլուղ 120 տուն հայ: Կոկիսոն 75 տուն հայ: Քիրէճ, զուտ հայ 80 տուն: Հէյիկ 20 տուն հայ: Կէօլ-Փուլար զուտ 20 տուն հայ: Տէյիր-Մէն-Տէրէսի 75 տուն, Պուլտուգ զուտ հայ 100 տուն: Սիսնէ զուտ հայ 30 տուն: Եւրօպայ 120 տուն հայ: Թափուտլու զուտ 60 տուն հայ: — Ասոնց բոլորը կողոպտուած են, այրուած, քանդուած կոկիսոնի թուրքերի և չէրքէզների կողմէն. մէկ ասեղ իսկ չեն կարողացեր ալատել փախողները. շատ վնաս կայ. մանաւանդ շատ հայ աղջիկներ ու կիներ պակաս են:

Անտերուսի գայմագամութեան կողմն ալ Եւրօպայի օղի ասած բռնապետ թուրքն իր գլխին հաւաքած 7-800 պաշկապուքի Սէկմէն (պաշկապուք բանակ) 6 օրէ յարձակում կը գործէ Շիվիկիի քաղ հայաբնակ գիւղերու վրայ, այնպէս որ հոկտեմբեր 23-ին այլ ևս սպառնելով շիվիկիցիների ռազմաթերքը փախեր են Կապանի հայերի մօտ: Շիվիկին հայաբնակ գիւղերու մի համայնք է, որ կը բաղկանայ 200 տունէ: Բոլոր իրենց տունները վառուեր ու քանդուեր են, ըստացուածքին մնացեր է թուրքերին և միայն իրենց կեանքն ու պատիւը փրկելով՝ հազիւ ապաստաներ են Կապան, որ այսօր կամ վաղն անպատճառ պիտի ենթարկուի կոկիսոնի հայերի վիճակին, որովհետեւ չորս կողմէն թուրք սէկմէներով պաշարուած է և իրենք ալ անոնց յիմարութեան մասնակցեր են, զէնքերնին յանձնելով:

Գարձեալ Եւրօպայի օղիին, առանց դիմագրութեան ութ օր առաջ քանդեց և կողոպտեց Եէնիճէ-Գալէի և Անապատի հայկական գիւղերը, որոնք 400 տուննէն աւելի են:

Հայ-Անուս վրայ ևս շատ հայկական գիւղեր քանդուած և կողոպտուած են, որոնց մանրամասնութիւնը մեզ կը պակասի. այսչափ միայն լսեցինք, որ այնտեղ կողոպտուած բոլոր գիւղերու մարդերը սպաններ են և կիները գերել հարէմների մէջ: Սոյն աղետալի կոտորածները տեղի են ունեցեր մանաւանդ Տէրէ-Վեսափուրի կողմերը:

Իսկ Զահանի եղբրքն եղած Նէտէրլի և Քիւրթէլ թրքաբնակ գիւղերը, որոնք 400 տունէ կը լինի, 18 օր է թէլէմէլեցիները քաջաբար կը դիմագրեն և չեն թողուր, որ ներս մտնեն... բայց չեն կարող երկար դիմագրել:

ԶԵՅԹՈՒՆԻ ԵՒ ԱԼԱՊԱՇԻ ՎԵՍԵ ԵՎԱՌ

ՆՈՐ ԲԱՆԱԿԸ

Հոկտեմբեր ամսոյ 24-ին երկու զօրաւոր բանակ եկաւ Զէյթունի և Ալապաշի վրայ: Մէկն Ալպիստանի ճանապարհով, որ եկած բանակ զրած է Զէյթունէն 4 ժամ հեռաւորութեան վրայ Էրիճէկ ըստած տեղը և կը բաղկանայ 2,000 կանոնաւոր զօրքերէ և պաշկապուքներէ և օր-օրի մեծ քանակութեամբ կաւելնայ Զէյթունի վրայ քալելու համար: Իսկ միւս մեծ բանակը գրուած է Ալապաշի դիմացը, Զահանի վերի կամուրջի գլխին, որ կը բաղկանայ 8,000 կանոնաւոր զօրքերէ և պաշկապուքներէ, որոց մեծագոյն մասը կը բաղկանայ Բէրտուաի թուրքերէն: Ամեն օր սոյն բանակի թիւը կաւելնայ նոր զօրքերով ու պաշկապուքներով. կառավարութիւնը դեռ անբաւական կը համար

րէ Զէյթունի վրայ քաղելու համար: Ամբողջ բանա-
կը պիտի կազմուի (ստոյգ տեղերէ ընցնէ) 30,000
կանոնաւոր զօրքերէ, պաշտպանութիւնները մէկդի թողուի:
Այսպաշի վրայ յարձակեցան. գիւղացիները քաջաբար
գիմարելէ յետոյ ռազմավթերը սպառեցաւ, որոց կէ-
սը Զէյթուն փախան և կէսն ալ Ղարա-Քիւթիւն և
Կիւրէսիւնի բերդի կողմէ քաջուեցաւ. իսկ թշնամին
250 տուն աւարի տալէ յետոյ բոլորն ալ վառեց ու
մոխիր դարձուց...

Ստոյգ է, որ Զէյթունը քաջութիւն ունի 150,000
զօրքերի գիմարելու... բայց թող ու մոռնա՛յն հա-
յերին, որ անոր և անպաշտպան թողուցին Զէյթունը...
Առիւծ Զէյթունը, որ իր շրջականերով 15,000 զէնք
բռնող սբանչելի քաջեր ունի, այսօր 10,000 գիւղացի-
ներ թափուած են իր գլխին. արդէն ինքը չունի ուստի,
որտեղէն հայթայթէ սոցա կերակուրը: Ահա մէկ ամիս է,
որ կանոնաւոր պատերազմը կը շարունակուի. ստոյգ հաշ-
ւով 500,000-էն աւելի հրացան պարպուած է հայե-
րի կողմէն. բոլորի ռազմավթերը միայն շնչակեան կուսակ-
ցութիւնս է նախաձեռնած և պաշարած... Օգնութիւն
կաղաղակենք... Զէյթունցին մինչև վերջ պիտի կռուի,
կռուելով պիտի մեռնի... պատուով պիտի նահատա-
կուի... արդէն նա մեռած էր քաղցէն... այժմ 10,000
մարդ-մարախներ ևս աւելացան իր վրայ... վիճակնիս
սոսկալի է. ժամ օր հասական... Օգնութիւն, օգնութիւն,
բարեխիղճ հայեր... Այլ բաւ է անտարբերութիւնը.
առիւծ Զէյթունը թշնամի բանակի առաջ չէ, որ
կը խոնարհի, այլ քաղցէն, զէնքի ու ռազմավթերի
նուազութեան առաջ... Զէյթունի վճռական նըշա-
նաբանն է Մահ կամ Ազատութիւն...

Հոկտեմբեր 26. Այսօր կէս օրուայ մօտ 400-ի
չափ քաջեր դիմեցին դէպի Այսպաշ յուսահատական
կռիւ մղելու և ազատելու խեղճ Այսպաշի եղբայր-
ները, որոնք բոլորովին պաշարուած են թշնամի բա-
նակէն և բոլոր տուներն այրուեր... Հայկական բա-
նակին առաջնորդեցին կուսակցութեան Գործիչներէն
պ. Հրաչեան, Պօղ-պայիրի անուանի թաղէն Չաքրեան
Պետրոս աղան և Պալճեան Կարապետ աղան, 18
տարեկան պատանի իշխանաղուն քաջերէն ապստամ-
բապետ՝ Մեղիսեդեհ Կոհնուտեան: Պօղ-պայիրի
մնացած քաջերը Թէլէմէլիքի հայերին գնացին օգ-
նութեան: Վերի թաղէն Սարգիս աղա Կորաշխարհ-
եանը և Պապիկ փաշայի որդիքը. իսկ քաջերէն, ուս-
տիկան Նշան Կորաշխարհեանը Աճի Թեքը
(գառն որթը) — այս անունը թուրքերէն մըտուած
է — Սուրենեան թաղէն. Պապ աղայի եղբայր Յակոբ
Վասիլոսեան իշխանը և Սուրենեան Կարապետ
իշխան ծերունին (մեծ իշխանի որդին), և ապստամբա-
պետ Մերկենեան հաճին և Մերկենեան Կա-
րապետ աղան: Յաջողութիւն մեր քաջերին...

Օգնութիւն, օգնութիւն... Զէյթունը կրակի և
պաշարման մէջ է... Կեցցէ՛ք Ազատութիւն:

ՏՕՐՈՍԻ.

ԶԵՅԹՈՒՆԻ ԱՊՍԱՍՄԲՈՒԹԻՒՆԸ. ՄԻՆՉԵՒ ԶՕՐԱՆՈՅԻ ԳՐԱԽՈՒՄԸ.

Զէյթուն-վանք, 16 հոկտ. 95.

Երէկուանէ ի վեր սոսկալի կռուի մէջ ենք... Անց-
եալ երկու ամսուան մէջ կառավարութիւնը եօթնութ

անգամ կոխեց Այսպաշ հայաբնակ գիւղը, ուր իբր
թէ 2,000 անգլիական զօրքեր կան: Այսպաշցիները
կը դիմադրէին և անձնատուր չէին ըլլար և ամեն ան-
գամ, երբ յարձակում կը կրէին, կը քաջուէին լեռ-
ները: Անցեալ ամսուան վերջերը Մարաշի հարիւրա-
պետ չէրքէյ հաճի Ասլան աղան եկաւ 15 ոստի-
կաններով Զէյթուն, ուր կը փորձէր խուզարկութիւն-
ներ ընել զէնք և այլն մինչև վերջին դանակը գտնե-
լու և առնելու համար: Այդ տեղէն գիւղերանց անցաւ
Բերդուսի թրքաբնակ գիւղերը, ուրկէ 100 հոգի
պաշտպանութիւն առած՝ յարձակեցաւ Այսպաշի վրայ: Այս-
պաշցի հայերը գիմարելով՝ քաջաբար ետ մղեցին:
Յաջորդ օրը, հոկտեմբեր 7-ին, հաճի Ասլան մէկ այլ
անցքով ուղեց մտնել Այսպաշ. այդ օրը ևս հայ
գիւղացիները մի ժամ կռուելով, սպաննեցին ոստիկան
մը և կրկին յետ փախուցին թշնամին. գիւղին մէջ ալ
սպաննեցին երկու թուրք ոստիկան, որոնք հայերը լըր-
տեսելու եկած էին:

Ղարաբեալ հոկտեմբեր 7-ին Սալեւիճա օղլէ
Իւմմէտը, որ յայտնի ավաար աւաղակ է, օր ցերե-
կով կը կոխէ Ղուսմարլը ասած քիւրդ աշիրէթը,
ասորմէ պահանջելով իր կինը, զոր ղուսմարլցիները
բռնի յափշտակել էին: Յարձակումը տեղի կունենայ
Ֆրոնուզէն 3 ժամ վեր՝ Սէկ ըսուած նեղ անցքին
վրայ և ղուսմարլցիներէն կը սպաննուին 3 հոգի և 7-ն
ալ կը վիրաւորուին:

Այս գեպքին վրայ Մարաշէն կը ղրկուին հազա-
րապետ մը, վեց ոստիկան, բժիշկ մը և քնիչ մը և —
իբր ատոր համար եկած ըլլային — կրկին նեղել,
ծեծել, կապել, տանջել Պուստուգի, Թէլէմէլիքի
հայաբնակ գիւղերի բնակիչները, որոնք ճարահատեալ
կը գիմեն Ֆրոնուզի հայերուն՝ օգնութեան: Երբ
Ֆրոնուզէն աղաներ կերթան հազարապետին և կը
խնդրեն որ հանգիստ թողու թշուառները, հազարապե-
տը զանոնք զինամատի կընէ և կը կապէ: Ատոր վրայ
Ֆրոնուզի երիտասարդները կատաղած կը յարձակին և
կը սպաննեն հազարապետն ու հինգ ոստիկաններ, կը
խլեն անոնց մարմիններն ու ձիերը: Ոստիկաններէն
մին հայ ըլլալուն, միայն զէնքը կ'առնեն և զինքը ա-
զատ կը թողուն, ազատ կը թողուն նաև բժիշկն ու
քնիչը: Նոյն օրը Ֆրոնուզցիները սպաննեցին հարիւ-
րապետ մ'ալ, որ հաճինէն գալով կը գրգռէր Կո-
հիսոնի թրքերն ու չէրքէյները, որպէսզի հայերի վը-
րայ յարձակին: Եւ այժմ արդէն կիմանանք որ այդ
կողմերէն և Աղիղիյէ-էն 4,000 հատմիէ զինուորներ
պատրաստուել են յարձակելու հայերի վրայ և կոտո-
րելու: Հիմակ Զէյթունն և իր շրջակայ գիւղերի հա-
յերը շրջապատուած են ամեն կողմերէ:

Հոկտեմբեր ամսոյս 12-ին ալ Մարաշէն 150 զին-
ւոր եկան և բանակ դրին Այսպաշի գիմաց, Զահանի
հարաւային ափի վրայ, Մասիւրլի թրքաբնակ գիւղի
մօտ. հարիւրապետը և խօջանները ցրուեցան Բերդուսի
և Սարը-Չուգուսի թրքաբնակ գիւղերը և 1,000-
1,500 մարդեր հաւաքելով՝ բաշխեցին անոնց կանո-
նաւոր հրացաններ ու ռազմավթերը հրահանգելով Ա-
յսպաշի վրայ քաղելու: Նոյն օրը բոլոր հայաբնակ գիւ-
ղերը հաւաքուելու հրահանգ ղրկուեցաւ շնչակեան
կուսակցութեան Կիլիկիոյ Նահանգային վարչութեան
կողմէ, և ցրուեցան երեք Յայտարարութիւններ
հայ ժողովուրդեան ուղղեալ այդ վարչութեան, Զէյ-
թունի շնչակեան վարչութեան և կուսակցութեան Կենտ-

բօնի կողմէ: Ամենէն առաջ տրապաշտները գումարուեցան և մի քանի հարիւր հոգիէ բանակ կազմեցին: Յետոյ անմիջապէս կռուի դաշտը դիմեցին Մ ա վ Ե Լ ա ր գիւղի երիտասարդներն իրենց քաջ և առնուէր գիւղապետ Հ ա ճի Մ ա ր տիրոս աղայի առաջնորդութեամբ: Հետ- ըզհետէ եկան Ա Լ ա ր օ զ ա ն Փ ա ն ո ս աղան, Մ խ ա- Լ է ն Տ Է Լ - Ա ր թ ի ն աղան, Ֆրոնուզէն գիւղապետ Ե Ղ ի ա յ ի և Թ Է Լ Է մ Է Լ ի ք է ն Տ Է ր Մ ա ր տիրոսի առաջնորդութեամբ, բոլորն իրենց քաջերով բանակ- ներ կազմած: Իսկ Զ Է յ թ ռ ու ի վերի թաղի իշխանը, Պ ա պ ի կ փաշայի եղբայրը Ն ա զ ա ր Է թ չ ա վ ու չը, հայ- րենիքի աղատութեան սիրով վառուած՝ թողուց իր ոս- տիկանական պաշտօնը և 60 քաջերով մտաւ Հնչա- կեան ապստամբական դրօշի տակ: Այդ բոլոր քաջերի բանակը դրուեցաւ թշնամիի դիմաց, արեւելեան տիի վրայ, 2 ա խ լ ու - Տ Է ր Է ը ս ու լ ա ծ տեղը, ուր ասկէ 35-38 տարի առաջ բանակ էին դրեր 45,000 չէր- քէզներ զէմ:

Հոկտեմբերի 15-ի կիրակի օրուայ առաւօտուն զարմանալի և անպատմելի յարձակումը գործուեցաւ հայերի կողմէն զիրենք պաշարող մեծ թիւ զօրքերու ու պաշկապողականներու դէմ: Այդտեղ պատերազմական գործերու կարգադրութիւնները յանձնուեցան Շ ա մ - Բ է շ ի շ Ե ա ն , Հ ա ճի Փ ա ն ո ս ի ն և Ն ա զ ա ր Է - թ ի ն : Արշալոյսին մի ժամ մնացած՝ ժողովուրդային հե- րոս և քաջ ասպատակապետ Ջ ա Լ Լ ա դ ր (Տ ա շ - Օ - Լ ու խ ց ի Վ ա ր ա պ ե տ Փ ա ն ո ս Ե ա ն ը), զոր կը պաշ- տէ ժողովուրդը և որ ինքը Սուլտան Մ ա ր օ զօրագնդի անդամ էր, 50 քաջեր առած անցաւ գետը. նոյնպէս քաջերի գնդերով անցան Ա լ ա պ ա շ ի յայտնի գիւղապետ Խ ա չ Ե ր - Բ է Տ Ե ա ն և Մ խ ա յ Է Լ Ե ա ն Փ ա ն ո ս աղան: Զօրքերի դիրքը մի բարձր բլուրի վրայ էր և զոր խիստ ամրացուցեր էին պատսպարաններով: Հնչակեան զօրագնդերը անտեսանելի կարգապահութեամբ գնացին և պաշարեցին թշնամիի վրանները: Հայերուն յանդգ- նութիւնը այն աստիճան մեծ էր, որ եթէ մի ռաղ- մագէտ մարդ տեսնէր անոնց դիրքը, անոնց ըրածը շն- միտ կը համարէր և բնաւ չէր յուսար թէ անոնցմէ մին կազատուէր: Բանակի դիմացի ալ՝ բլուրի վրայ՝ դիզ- ուեցան մի քանի հարիւր հայեր, Ն ա զ ա ր Է թ ի , Շ ա մ - Բ է շ ի շ Ե ա ն , Հ ա ճի Մ ա ր տիրոս աղայի և Ա լ ա ր օ զ ա ն Փ ա - ն ո ս աղայի հրամանատարութեանց ներքոյ:

Արշալոյսին, երբ սկսան թշնամիի վրանները փայ- լել, Ջալադը տուաւ կռուի յայտարար նշանը, պար- պելով իր հրացանը և սպաննելով զինուոր մը: Սկսան պայթիլ հազարաւոր հրացաններ, գնդակները հազար- ներով և կարկուտի նման վժվժալով կը թափէին: Այ- ժըմ մեր ժամանակը չը ներելուն՝ չենք կարող ընդար- ձակօրէն նկարագրել, ապագային թողլով կատարել այդ նուիրական պարտականութիւնն մեզմէ անոր, որ կը մնայ կենդանի: Միայն պէտք է ըսել այսօր իսկ թէ անպատմելի էր հայերի քաջութիւնը, ընթացքը. չը նայելով իրենց փոքրամաս ութեանը, հազարաւոր գըն- դակների տարախների մէջէն շարունակ կը յառաջանային: Կռիւր տեւեց ամբողջ 4 ժամ, և արդէն ամեն կողմե- րէն սկսան հասնիլ հազարաւոր թուրքեր իրենցնե- րու օգնութեան: Հնչակեան գնդերու յաջողութեան յոյսը աւելի դժուարացաւ. անոնց կոտորումն անխուսա- փելի կերեւէր բազմահազար թշնամիի ձեռքով: Այդ- տեղ Ազատութեան զինուորները ցոյց տուին նշանաւոր ռազմագիտութիւն մը: Գիմացի բլուրէն Ն ա զ ա ր Է թ ի իր

քաջերով առաջ խաղաց և անոր հետ միւս հրամա- նատարները. յանկարծակի զարկին թշնամին, մինչ միւս կողմէ կը կազմակերպէին իրենց նահանջը, որովհետեւ թուրք զօրքերը խուռն բազմութեամբ դուրս խուժեցին իրենց պատսպարաններէն: Սակայն նահանջը կատարուե- ցաւ այնպիսի խելացի կերպով և յաջողեցան ջուրն անցնիլ, ընդամենը թողլով 3 հոգի սպանեալ և 4 հո- գի թեթեւ վիրաւոր, մինչ զօրքերէն և պաշկապողակնե- րէն սպանուած այդ կռուին մէջ 30-էն աւելի և նոյն- քան ալ վիրաւոր: Այդ նահանջի միջոցին, կռուի և կարգադրութիւնների մէջ, մեծ քաջագործութիւններ կատարեց Հնչակեան հերոս երիտասարդ Ապահը, որի շը- նորհով ալ հոտ ազատուեցան հայերը: Ն ա զ ա ր Է թ ք ա- ջը թեթեւ կերպով վիրաւորուեցաւ և ամենքին հիա- ցուցին անմասն և հերոս Ջալադի սիրագործութիւնը: Թշնամին զանիկա նկատած էր և հարիւրաւոր գնդակ- ներ կը տեղացնէր անոր գլխուն: Երբ Ջալադը դա- դարելով հրացան արձակելէ և ծառի մը ետեւ կանգ- նած կուզէր հեծնել իր ձին, գնդակների թիւն աւե- լի շատցաւ և հերոսը զարնուեցաւ երկամուկի քովէն ու գետին տապալեցաւ այդ հսկայ գեղեցիկ առիւծը և յետոյ թշնամիներն հոգ հասնելով սուիններով դա- նիկա խողովակեցին: Ապագային կը թողունք այդ հերո- սին կենսագրութիւնը, որը պէտք է անմահանայ հայ- կական Ազատութեան պատերազմի պատմութեան է- ջերուն մէջ:

Այդ սոսկալի կռիւէն վերջ յաղթութիւնն անո- րոշ մնալով՝ երկու կողմէն ալ ոչ ոք ցրուեցաւ: Նո- րանոր Հնչակեան զօրագնդեր հասան նախորդներու օգ- նութեան, իրենց հրամանատարներով, որոց մէջ նշա- նաւոր հանդիսացաւ Ֆրոնուզի քաջ ու անձնուրաց վա- նահայր Բարթողմէնս վարդապետը: Նոյն իրիկունը Հըն- չակեան բանակը արշաւեց պաշարելու Զ Է յ թ ռ ու ի դա- ժան զօրանոցը, միայն 100 հոգիի գնդէ մը բաղկաց- եալ քաջ Ա լ ա պ ա շ ի ն երէն թողլով նախորդ կռուի վայ- րը թշնամիի դիմացը, ուր նոքա նոյն այն գիշերը ա- նիմանալի ճարպիկութեամբ յաջողեցան արշաւանք գոր- ծել և փախցունել զօրքերն ու պաշկապողականները:

Իւ մինչ այդտեղ այդ յաղթութիւնը կը կա- տարուէր, նոյն գիշերն ալ, ինչպէս ըսի, Հնչակեան բանակ մը արշաւեց Զ Է յ թ ռ ու ի վրայ: Շ ա մ - Բ է շ ի շ Ե ա ն , ժողովուրդային այդ մեծ հերոսը՝ պողպայիքներով, Վ ա ր կ ա լ ա ր թ ա ղ ի ի շ խ ա ն ն եր է ն՝ Վ ա ր ա պ ե տ Է - Փ է ն տ ի Տ Է ր - Յ ա կ ո բ Ե ա ն՝ անձնուրաց Հնչակեան պետ մը՝ զօրանոցը պաշարեցին հարաւային և արեւմ- տեան կողմերէն, Ն ա զ ա ր Է թ ա ն վ Է Տ Ե Ր ի գունդը զօրա- նոցը գնացող առուակը կտրեցին և պաշարեցին հիւ- սիսային կողմէն: Ս ու ր է ն Ե ա ն թ ա ղ ի ք ա ջ եր Մ Է ր - Կ է ն Ե ա ն Հ ա ճի նշանաւոր ասպատակապետի առաջ- նորդութեամբ՝ զօրանոցի արեւելեան կողմէն: Իսկ քա- ղաքը եղած ոստիկաններէն երկուքը սպաննուեցան, որմէ յետոյ անձնատուր եղան ինքը գայմագամը, բոլոր թիւրք պաշտօնեաները, բոլոր ոստիկանները, որոնք գերի եղան և պահուեցան Սուրէնեան Վարապետ աղայի տունը, ուր կը մնան մինչ այժմ:

Վերջապէս կռիւը պայթեցաւ, սարսափելի՝ կռիւ: Հայկական զօրագնդերը Հնչակեան յեղափոխական դրօշը մինչև զօրանոցի գունդը հասուցին: Շ ա մ - Բ է շ ի - շ Ե ա ն ը գրաւեց զօրանոցի մօտակայ պաշտօնեաների տը- ները և այս պահուս, որ կաճապարեմ ամեն դէպքեր հաղորդել ձեզ, կրակը կը լսուի այդ պաշտօնական տը-

ները: Գրած ատենս կէս գիշերէ. թշնամիի զօրքերէն առայժմ 40 հոգիէն աւելի և բազմաթիւ վիրաւոր-եալներ կան. մեզմէ ընդամենը մի մեռած և մի վիրաւոր կայ: Կռիւր դեռ կը մղուի սարսափելի կերպով և չը գիտեմ, թէ մինչ առաւօտ պիտի դադարի և ինչպէս...

Երբ շաբաթէ ի վեր ահա Զէյթունի և շրջակաների հայերն ապստամբած են: Մենք տակաւին ոտքի վրայ ենք և կը հաւատանք մեր յաղթութեան, բայց կաղաղակենք օգնութիւն: Այս վերջին ռուսներն իւր հասաւ մեզ որ Աղիզի, Էյ-էն և Ալպիստանի կողմերէն 4,000 համարիէ զօրքերը կը դիմեն Զէյթունի գիւղերու և ապա Զէյթունի վրայ... Այս վերջին յուսահատական մեծ և վճռական պատերազմէն է որ կը մղեն քաջարի Զէյթունցիները: Մեր հայ եղբարց և աշխարհին կոչում կրենք: Այս անգամ Զէյթունէն է ալ, որ կը մոռնա և կընէ իր կոչը... **ՏՐՈՒՅԻ.**

Սուէյտիա, 19 Նոյ. 1895

Գրեթէ օրը երկու անգամ Գայմագամը, հուգուգ րէիիզիս մեզ լուր կուղարկեն, թէ շատ կը խնդրենք ձեզմէ, որ չըլլայ թէ ցոյցեր, կռիւներ հանէք, կը համոզեն մեզ, որ կատարեալ հաւատք ընծայենք իրենց. անոնք գրաւ կը զոկեն իրենց զաւակները մեր մօտ ֆեալու համար, որ երբ կառավարութեան կողմէն յարձակում մը ըլլայ մեր վրայ, մենք նախ իրենց զաւակները կորցնենք: Ահա այսպէս քաղաքականութիւն մ'է, որ կը դառնայ մեր երկու կառավարութեանց մէջ. իսկ մենք անոնց կըսենք, թէ ինչ որ ալ ըլլայ մենք ձեր վրայ երբեք վստահութիւն չունինք, և առաջ կը բերենք հայ ժողովուրդի անցեալ և ներկայ կեանքը:

Երթալով մեր պաշարումը կը զօրանայ այլ ևս բոլորովին կտրելով մեր յոյսը ներկայ անցուդարձերէն. մենք ընկերներով և գիւղացիներով բաշտեցանք լեռը. բռնած ենք այժմ այն անցքերը, որ վախ կայ թշնամու կողմէն: Այս ամեն բաները թշնամի կառավարութիւնը գիտէ և մեր վրայ դեռ չը դար: Այժմ արդէն ապստամբական դրօշը պարզած ենք և այսօր այլ ևս մեզ ապստամբ կը ճանչնան. մինչև օրս ոչ մի կոտորած չէ պատահած, բացի մէկ բանի ցոյցերէ և տաճիկ ժողովուրդի կողմէ եղած կատարեալ հնազանդութենէ: Թուրք ժողովուրդը հայերէն աւելի համարձակ կը գոչէ, թէ մենք ալ հուրըրիյէթ (ազատութիւն) կուզենք և մեզ հետ շատ լաւ կապ-րին: **X.**

ԲԱՂԵՇԻ ԵՒ ՏԱՐՕՆՈՅ ԴԵՊՔԵՐԸ.

(Շարունակութիւն) *)

Մշոյ նոր կառավարիչը ֆիխամ փաշան, որ չորս օր առաջ Պայագիտէն աստ եկած էր, տեսնելով որ հայերը շուկան չեն բացեր, շատ կը զայրանայ, մանաւանդ որ նա ալ դադարաւորակից է հայերը ջարդելուն և այսու թէ շուտ չը լինար և թէ կրնայ ունէ գէպը դուրս ելնելով արգելք ըլլալ, իսկոյն կը կանչէ հայոց երեւելիներէն մի քանին և կը յորդորէ որ խանութներն բանան և առևտուրի սկսին. բայց նոքա կը պատասխանեն թէ Բաղէշի ջարդը, Մշոյ թրքաց զինեալ և պատրաստ վիճակը, քրտերուն իրենց լեռներէն դաշտ

հայոց գիւղերու վրայ ըրած յարձակումը, չէրբեցներու, չաչէններու և քրտերու ահագին բազմութիւն մը զինեալ Մուշի մէջ պատրաստ գտնուելն զմեզ հանդարտեցնող կամ ապահովող դրութիւն մը չունին և թէ չենք կրնար մէկէն իմէկ մահուան ճանկերուն մէջ մասնուիլ:

Ֆիխամ փաշան կը զայրանայ և կըսէ հայոց որ «դուք ֆէստաներ էք. ամեն կողմ դուք նախադրձակ կըլլաք և նորէն դուք կը գոցէք խանութներնդ, ինչպէս հիմա, իսկ Բաղէշէն եկած հեռագիրը կըսէ որ հայերը դեռ կը շարունակեն ճամբի վրայ կրակ ընել և թէ շատ թուրքեր ջարդուած են»: Որուն կը պատասխանէ Մշէցի Սիրունի Յովհաննէս աղան և կըսէ թէ «անկարելի է որ Բաղէշի հայերը նախադրձակ ըլլան և ձեր այդ յորդորը բացէ ի բաց զմեզ խաբելով շուկայ հանել և վերջը զմեզ կոտորել է»: Փաշան բարկանալով կարտաքսէ հայերը, որք նախապատիւ կը համարեն իրենց քաղաքացի թրքաց քով երթալ պաշտպանութիւն ուզելու քան թէ կառավարութեան որ զիրենք ջարդողն է ուղղակի:

Թուրք երեւելիները սիրով կընդունին զհայերն և մէկ պայմանաւ յանձն կռուեն պաշտպանութիւն ընել Մշոյ հայերուն միայն. այն է թէ Ամերիկացի միսիօնարները, որք այժմ ի Սասուն են, իսկոյն վար բերուին (թերեւ գիտնալով որ զանկարելին կը խնդրեն). հայերը թէ և կըսեն այդ մեր ձեռքը չէ, մենք չենք զանոնք հոն զրկողը, բայց ի դուր. անոնք կը պնդեն և կըսեն թէ անոնք հոն մնալով Սասունի հայերը կը զրկեն և մեր վրայ կը յարձակին և մենք ալ անոր համար զինեալ պատրաստ վիճակի մէջ ենք: Հայերը ձեռնունայն կը դառնան: Անդ. հեւապատար զիրենք կը խրախուսէ չը վախնալ. թէ փաշայէն խօսք առած է Մշոյ հայերուն պաշտպանութիւն ընել: Մշէցիք գիտնալով այս խօսքերուն որչափ արժեքը այժմ մեր տուններու մէջ նստած կըսպասենք մահուան, և այս օր է որ այսպէս կանցնի, մէկը չը համարձակիր դըրացույն տունն երթալ. իսկ թուրքերն պատրաստ կը սպասեն հրամանի մը միայն, և շիտակն ըսեմ ձեզ, Բաղէշու կոտորածի վրայ անոնք կը կասկածին թէ Ռուսը ներս կը մտնէ և զիրենք կը գրաւէ, երբ 4-5 օր անցնի և այդ գրաւումի խօսք կըլլայ, այն ատեն նոր կը սկսին իրենց ջարդը. այն ատեն վստահ որ անպատիժ պիտի մընան, թերեւ վարձատրութիւն իսկ սուլթանէն: Իսկ զեղերու վիճակը սուլթանի շնորհիւ զգալի բարեփոխում ունի: Արիզլուն, Գրմէրտ, Առնիստ, Աւազ-Աղբիւր կիսաւեր և կողոպտուած են, բնակիչները ցրուած. իսկ Վարդենիս, Արտոնք, Խուրձ գիւղերն պաշարման մէջ են զրացի քիւրտերէն. Աւրան, Տէրք, Յիւսիւ և այս կողմի գեղերը թալլուած և ջարդեր եղած են, խեղճ Ս. Կարապետն ալ ինքզինք չէ կրցեր պաշտպանել և այն ալ մի քանի օրէն կոչնչանայ, կասկած մի ունենաք:

ՀՐԱՆՏ.

«Տնչակի» ներկայ նամարին կցված է իբրեւ Յաւելված Գուսակցութեամբ Գանձարսնում ստացված վերջին նուիրատուութիւնների ցուցակը:

Յօդուածներ, թղթակցութիւններ, տեղեկութիւններ և դրամ ու մանդատ ուղարկել հետեւեալ հասցեով. — M. Beniard. — 22, Ormiston Road, Shepherd's Bush. London, W. [Angleterre].

*) Տես «Տնչակ» № 22.

Կոստանդնուպոլսի Կանձարանում շնորհակալութեամբ ոտացվել են հետևեալ գումարները. —

ԱՄԵՐԻԿԱ. — Փօլ Բիվեր քաղաքի Մասնաճիւղից Ե. Կ. և Վաշինգ 9-ական դոլար, Խ. Ս., Խ. Գ., Կ. Տ., Պ. Օ. և Մ. Տ. 5-ական դ., Փօլ Ե. 4 դ., Գ. Վ., Կ. Գ., X. X., Գ. Կ., Խ. Վ., Գ. Կ., Ե. Տ. և Ե. Տ. 2-ական դ., Յ. Օ., Վ. Կ., Ե. Յ., Կ. Յ., Ս. Թ. և Յ. Պ. մի-մի դ., Վ. Պ. 50 սէնտ:

Լօրէնս քաղաքի Մասնաճիւղից Մ. Օ. 10 դոլար, Կ. Թ. 8 դ., Պ. Ս. 7 դ. 50 սէնտ, Ս. Յ., Զ. Ե., Գ. Ս., Պ. Ե., Ե. Տ., Մ. Ի., Գ. Մ., Գ. Գ., Ե. Վ. և Հաճի Գ. Ե. 5-ական դ. Թ. Թ., Խ. Թ. և Խ. Բ. 4-ական դ. Օ. Բ., Ս. Կ., Գ. Ե. և Հ. Ե. 3-ական դ. Թ. Հ., Խ. Թ., Ե. Ե., Պ. Ե., Խ. Ե., Խ. Խ., Պ. Ս., Պ. Ի., Դ. Բ., Կ. Ե., Գ. Վ. Հաճի Խ. Դ., Ե. Թ., Խ. Ի., Խ. Կ. և Կ. Գ. 2-ական դ. Պ. Գ. 1 դ. 50 սէնտ. Պ. Պ., Ե. Տէր Վ., Դ. Ս., Ե. Մ., Գ. Տ., Ս. Վ., Պ. Տ., Ե. Խ., Վ. Մ., Ս. Ե., Ե. Ե. Մ. Պ., Մ. Ս., Ս. Ե., Վ. Մ., Զ. Պ., Մ. Հ., Մ. Թ. և Գ. Դ. մի-մի դ., Ս. Օ. 75 սէնտ. Ե. Ս., Պ. Գ., Պ. Պ., Հ. Լ., Մ. Յ. Մ. Թ., Մ. Մ. և Կ. Ե. 50-ական սէնտ. Կ. Օ. 35 սէնտ. Յ. Կ., Ե. Տ., Յ. Ե., Տ. Ե. և Խ. Կ. 25-ական սէնտ:

Նիւ-Եօրկ քաղաքի Մասնաճիւղից Եար., Ոմն, Կե-տարացի և Թ. 10-ական դոլար. Եսլան և Կ. 5-ական դ. Յ. Ճաշարանապետ և Մ. Ենովք 3-ական դ. Մ. Մի-նաս, Տ. և Կ. Երէմ 2-ական դ. Մ. Գ. 1 դ. 75 սէնտ. Հրդէն, Վաղարշ, Նիլակ, Լէլուիա, Խոպ, Ոմն, Ս. Պոյաճ., Ստեփան, Գ. Յ. Ե., Թ. Քալարճ, Յ. Տէր-Մուսեան, Գ. Խաչոց և Ճգնաւոր մի-մի դ. Փէքօ-Պաճ-լաւ, Կ. Սաչաք, Յ. Տէրատուր և Շահէն 50-ական սէն. Ենտարբեր 25 սէնտ:

Լին քաղ. Մասնաճիւղից հանգանակված հետևեալ-ները. — Ս. Թ. 42 դոլար Յ. Ե. 38 դ. Կ. Լ. 32 դ. Վ. 21 դ. Մ. Կ. 18 դ. Ե. Թ. 16 դ. Վ. Գ. 13 դ. Մ. Մ. 12 դ. Երիւն և Մ. Ի. 11-ական դ. Մ. Հ. 10 դ. Ս. Ս. 9 դ. Յ. Ե. 7 դ. 29 սէնտ. Ե. Փ. 7 դ. Սարաֆ և Մ. 6-ական դ. Յ. Ի., Ս. Տ. Ս., Գ. Տ. Պ., Մ. Գ., Յ. Թ., Մ. Դ., Գ. Ս., Ե. Ե., Ս. Ս., Կ. Ս., Կ. Թ., Օ. Վ., Սիմ. Ս., Գ. Ս., Պ. Դ., Պ. Ս., Դ. Տ. և Կ. Ե. 5-ական դ. Խ. Ե. և Պնակի Գոյացում 4-ական դ. Կ. Մ., Պ. Պ. և Յ. Ս. 3-ական դ. Գ. 2., Փ. և Գ. Թ. 2-ական դ. Մասնաճիւղի Գանձէն 1 դ 35 սէնտ. Խ. Թ., Ե. Հ., Բ. Գ., Գնա Կոլգամ, Մ., Խ. Պ., Ոմն և Գ. Կ. մի-մի դոլար:

Մօլդօն քաղաքի Մասնաճիւղից 200 դոլար:

Լօվէլ քաղաքի Մասնաճիւղից 6 անգլ. լիրա,

Բօսդօն քաղաքից Պ. Զուլթակից 2 դոլար, 75 սէնտ:

Ստօն հէնդ քաղաքից Մ. ս-ից մէկ դոլար:

Եթովպիա. — Շօա քաղաքից Առիւծ յաղմոզի ծառայից 2 անգլ. լիրա:

ԲՕԼԳԱՐԻԱ. — Ռուս ճոռկի Մասնաճիւղի գոր-ծաւորների խմբից 109 ֆրանկ: Նոյնի միջոցով Վարա-գայ Խաչ 11 ֆր. Մր. Բօնթ և Պ. Փաքրիկ Երգար 5-ական ֆրանկ:

Սիլիստրէ քաղաքի Մասնաճիւղից Ս. Բ. 21 ֆը-րանկ. Լ. Մ. Թ., Գ. Ս., Թ. Մ., Մ. Կ. Լ., Ե. Մ. և

Զ. Մ. Թ. 20 ական ֆր. Օ. Ս. Փ. 15 ֆր. Թ. Մ. Թ. 12 ֆր. Կ. Ս. Թ., Ս. Հճ. Գ., Յ. Յ., Գ. Ե., Մ. Օ., Եղբարք 2., Կ. Հճ. Պ., Յ. Ե. Թ., Ե. Մ., Յ. Թ., և Մ. 10-ական ֆր. Ս. Ծ. Պ. և Եղբարք 8 ֆր. Ե. Օ. Մ. 6 ֆր. Յ. Բ. Պ., Յ. Հճ. Հ., Ե. Հճ. Ս., Ս. Վ., Հճ. Կ. Հճ. Հ., Թ. Պ., Յ. Փ., Կ. Պ., Ս. Մ., Յ. Ս., Գ. Պ. և Տ. Յ. 5-ական ֆր. Գ. Թ. 4 ֆր. Գ. Կ., Յ. Զ. և Յ. Ս. 3-ական ֆր. Մ. Կ. և Մ. Բ. 2-ական ֆր. Յ. Մ. մի ֆր.: Եռասուեղից 50 լէվա:

Փ. քաղաքի աղգայիներից 600 ֆրանկ:

Եանբօլի քաղաքից Հ. Յ. Թ. Սասուն ընկերու-թիւնից 100 ֆրանկ:

Բուրգասի պանդուխտ տեղացի աղգայիներից 200 ֆրանկ: Սադօմիր քաղաքից Տ. Մ. Վ. 20 ֆր.:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ. — Բ. քաղաքի Մասնաճիւղի ձեռքով յիշեալ քաղաքի աղգայիներից հանգանակված՝ Զա-քարեան խմբից 40 ֆր. և Կէս, Մուրատեան խմբից 33 ֆր. Վասպուրական խմբից 20 ֆր. Փայլակ և Թիւ 13 Մ. Ն. Մ. -ի ձեռքով 100-ական ֆր. Աղգասեր 60 ֆր. Լոյս և Գառն 50 ական ֆր. Աղբիւր, Երեւակ, Ծերենց, Են-յայտ, Քաջ, Ս. Բ. Բ. Ս., Աստղ և Մ. Մարգարեան 30-ական ֆր. Արև 25 ֆր. Տ. Լօգման, Հերոս, Եղբարք Սրբրմճեան, Սմբատ, Ե. Բուս Պ. -եան, Ղ. Սէլվ. և Պօղոս Թուլմա. 20-ական ֆր. Գ. Մ. Գ. 15 ֆր. Մ. Կ. 12 ֆր. 60 սանտիմ. Ճ. Յ., Արտաշէս, Գաւիթ, Սիմօն, Մ. Գ., Ն. Տ. Ս., Յ. Փ., Ե. Մ. Գ., Կ. Մ., Ն. Կ., Գ. Թ. Ե. Ե., Մ. Յ., Յ. Կ., Ս. Կ., Փ. Ե. և Գ. Կ. 10-ական ֆր. Գիշերալոյս 13 անձերից հաւաքած Զ. 32 ֆր. Ղևոնդ, Գ. Ե. Գ., Մ. Վ. և Յ. 2. 5-ական ֆր. Կ. Յ. Թ. 2 ֆր.: — Զ. Մ. Վ. խմբից տասնապետ-ների ձեռամբ հաւաքված Գ. Մ. 23 ֆր. Սերոբ. Մա-նուկ, Խ. Թ. և Ս. Թ. 10-ական ֆր. Ե. Ս. Գ., Մեղ-քոն, Պ. Մ., Թ., Ե. Գ., Ս. Ս., Փ., Գ. Բ. Գ. Տ., Աշնակեան, Կիրոյ, Կ. Օ., Բ. Գ., Յ. Ս., Տիկին Պ. Ս., Խ. Ս., Տիկին Կ. Ս., Ն. Զ., Գ. Պ. և Մատակ 5-ա-կան ֆր. Յ. Տ. և Յ. Ս. 4-ական ֆր. Սահակ, Ս. Պ., Գ. Մ., Ն. Տէր, Ղաղար և Գ. 3-ական ֆր. Գ. Ս. Մկր, Մ., Կ. Օ. Մ., Սէմէրճի, Մ. Գաւիթ, Կարպոյ, Յ. Մ., Թէլ., Գ. Ե. և Խ. Մ. 2-ական ֆր. Հայրենասէր Ոմն 5 ֆր. Ե. Բ. Գ. Գ. Ե. Զ. Ե. Ե. Թ. Թ. Ի. Լ. Խ. Ծ. Կ. մի-մի ֆրանկ:

Պ. քաղաքի Մասնաճիւղից Մկրատ խումբի ձեռքով Բարեպաշտ Ոմն 100 ֆրանկ, Բարեպաշտ Ոմն 20 ֆր. Բա-րեպաշտ Ոմն 5 ֆր. Գէորգ 15 ֆր.: Թաղմ խումբի ձեռ-քով Զսկ. Տէր Մարկոս 35 ֆր. Թաղի Սարովիչ 10 ֆր. Ապտակ, Հարուած, մի Բրօթէստան և Ս. Սիլիկեան 5-ական ֆր. Աղբարիկ և Մ. Ե. Բ. Ե. 2-ական ֆր. մի կաթոլիկ 1 ֆր.: Վառօդ խմբից նուէր 10 ֆր. Ապտակ 5 ֆր.: Գիտակ խմբի նուէրները Թիւ 1 4 ֆր. Թիւ 2, 4, 5, 6, 7 և 11՝ 5-ական ֆր. Թիւ 3 և 11՝ 2-ական ֆր.:

Օ. քաղաքի հայ երիտասարդների կողմից 8 անգլ. լիրա:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ. — Բէռլին Աւագից 50 անգլ. լիրա:

ՇՎԷՅՑԱՐԻԱ. — Ժընէվ Դէվրինից 20 ֆրանկ.

ԹԻՒՐԿԻԱ. — Շ. քաղաքից Ե. -ի միջոցով 250 օսմ.

սոկի: X. քաղաքից Թիւրքատեացից 15 անգլ. լիրա. Սև

քաղաքից Արիւն 52 զըշ., Գ., Զ., Զ., Զ., Զ. Բ. և Մատիտ 40 -ական զըշ.: Ա., Գոսֆոր, Կայծակ, Բ. Բ. 27 -ական զըշ.: Մարթին 24 զըշ.: Ի., Բարիւղ, Իգլեթաին, Լ. Բ. Բ., Զ. Բ., Զ. Բ., Զ. Բ., Զ. Բ. և Ա. Զ. 20 -ական զըշ.: Զ. Գ. և Խոհարար 15 -ական զըշ.: Բ., Մատակարար, Լ. Զ., Գ. Բ. և Խ. Գ. 10 -ական զըշ.: Ոմն և Ոմն 5 -ական զըշ.: — Ա. -ից 10 շիլինգ: Պաֆ. քաղաքից 5 օսմ. ոսկի:

Եգիպտոս. — Ա. Բ. և Տ. -ներից 20 շիլինգ. Կահ-Տիրէ քաղաքից 3. Զ. -ից միջոցաւ Կոմիկ Ե. 10 շիլինգ: Ռոմիստոս. — Մ. -ից Կայծակի միջոցով Տիկին Բ. Բ. Բ. -ից 200 րուբլի. Բ. քաղաքից 30 անգլ. ոսկի և 16 շիլինգ:

Բ. քաղաքի Մասնաձիւղի գանձարանում ստացվել են. — Պատիտ 103 րուբլի. մի խումբ Տրեշներից 20 րբ. Գարիբալդի (Մ 2) 18 րբ. 95 կոպեկ. Հազիւ և Գա-րիբալդի (II անգամ) 15 րբ. Գիտ Մոլլը խմբից 12 րբ. Խանի Կի 10 րբ. Լ. Բ. 5 րբ. Գաբո 4 րբ.:

Հոնգկոնգ. — Սա մա շուկի վար Այրի Տիկին Գո-թի Էմանուէլ Սոնկոթ 5 ֆիորին, Տըք. Հիմոյի Եանոշ, Օրիորդ Այոտ Մորիշգա, Օրիորդ Թորիշնեաշ Ե. Թերգա, Օրիորդ Թորիշնեաշ Գ. Թերգա, Օրիորդ Պէլլուք Բէպի, Օրիորդ Բօք Գոթի և Օրիորդ Բէրինթ Մորի մի-մի ֆիորին:

Ֆրանսիա. — Պարիզից Հ. Պէլ-ից 20 ֆրանկ:

Թիւրքիա. — Կ. Պ. -ի Հնչակեան Մասնաձիւղի գանձարանում ստացվել են հետևեալ գումարները. —

Սարհատեան խմբի անդամներից հետևեալ կեր-պով. — Յեղաթիւից 20 զուրուշ, Արշաւորից 50 զըշ., Թում-Թումից 20 զըշ., Կաղապարից 25 զըշ., Արտաշեսից 120 զըշ., Մեղամաղձոտից 20 զըշ., Սերտ-Յաւից 20 զըշ., Հիւթից 40 զըշ., Արեւից 50 զըշ., Խմանից 30 զըշ., Ուսեալից 10 զըշ., Հրանից 160 զըշ., Քաջա-լերոյից 100 զըշ., Զարմայրից 40 զըշ., Վարդ ու ընկերը 40 զըշ., Թաթուկից 80 զըշ., Հանթից 15 զըշ., Երկաթից 80 զըշ.:

Տարածողի խմբից առաջին անգամ 715 զըշ., և երկրորդ անգամ 1,958 զըշ. 20 փարա:

Գ. Պահլաւեան խմբից հետևեալ կերպով. — Մե-ղու տասնեակից 145 զըշ., Հուր Ծածուքեան տասնեա-կից 220 զըշ., Կորիւն-Արիւնեան տասնեակից 130 զըշ., Բաղէ Տատրակեան տասնեակից 90 զըշ., Հանթեր-Փ յ-լակեան տասնեակից 70 զըշ., Կրգող տասնեակի ան-գամ Մեղից 20 զըշ., Կրակներ-Բոցեանց տասնեակից 74 զըշ., Կայծակ-Տաւրոսի տասնեակից 40 զըշ., Հրա-ցայտ տասնեակից 50 զըշ.:

Գ. Մեղիքեան խմբի թիւ 45 անգամից 40 զըշ., թիւ 35 անգամից 40 զըշ., թիւ 40, 50 և 55 անգամներից 20 ական զըշ.:

Բ. Մեղիքեան խմբի աղբասերից 20 զըշ., Ծերու-կից 15 զըշ., Կայծակից 5 զըշ.:

Վ. Կապուրեան խմբի Գ. Ս. -ից 324 զըշ., Վ. Կ. -ից 50 զըշ., Զ. Խ. -ից 40 զըշ., Հ. Ա. -ից 30 զըշ., Գթութիւնից 60 զըշ., Ալիւից 56 զըշ., Մ. Կ. Զ. -ից 40 զըշ., Ճաշուկից 30 զըշ., Մ. Է. Գ. Զ. -ից 20 զըշ., Բարուղ, Միհրգաւ և Բիւրից 62 զըշ. 20 փար., Մ. և Ղ. -ից 10 զըշ.:

Իրաւունք խմբից 500 զըշ. և 80 զըշ., նոյն խմ-բի Առաքելոֆից 60 զըշ. և 108 զըշ., Ս. Գրքոյից և Գ. Ծանրից 34 զըշ., Մ. Սարհատից 18 զըշ., Մ. Գի-մաքսից, Վրէժից և Մ. -ից 84 զըշ., Զ. Արգամ և Պ. Հերթուկից 88 զըշ., Մուրճ Քիւղից 44 զըշ., և 52 զըշ. 20 փար., Ա. Մ. Մ. -ից 45 զըշ., Հ. Մարա, և Վ. Արամից 40 զըշ., Զ. Արեւ. Օ. Արամ և Բ., Ար-թընցայից 120 զըշ., Մ. Զ. Զ., Պ. Ա. -ից 80 զըշ., Ս. Պ. և Պ. -ից 60 զըշ., Հ. -եանից 100 զըշ., Զ. Անա-նունից 25 զըշ.:

Հնչակեան Պայթուցիկ խմբի Բ. Գամ խմբակից 110 զըշ., Մ. Նիլակ Խ. -ից 85 զըշ., Քիւղ Խ. -ից 49 զըշ., և 92 զըշ., Ա. Վեշապ Խ. -ից 165 զըշ., Հ. Ապառաժից 20 զըշ., Բ. Զ. -ից և Կրակից 20 զըշ., Յից Խ. -ից 20 զըշ., Գ. Կրակ Խ. -ից 60 զըշ., Ս. Գաշոյն Խ. -ից 25 զըշ., Մանգաղ Խ. -ից 139 զըշ. 20 փար., Հ. Մրջինի ձեռամբ 2 Էդրեներէն 70 զըշ., նոյն խմ-բի Վ. Հաճեանի ձեռամբ Տիկին Ա. -ից 108 զըշ. և 108 զըշ., Տիկին Հաքէից 20 զըշ.:

Այալթ խմբից 324 զըշ. և 280 զըշ., նոյն խմ-բի Վառդ խմբակից 35 զըշ., Գնդակ Խ. -ից 50 զըշ., Ծաղիկ Խ. -ից 100 զըշ., Որսորդ Խ. -ից 200 զըշ., Ա-նուշաւան Խ. -ից 100 զըշ., Ա. -ի ձեռամբ 285 զըշ., Կ. - ձեռամբ 300 զըշ., *** Խ. -ից 65 զըշ., Սուր Խ. -ից 90 զըշ.:

Ն. Կա խմբից 114 զըշ. և 114 զըշ. և 40 զըշ.: Ոստայնանկ խմբից 80 զըշ. և 20 զըշ. և 100 և 230 զըշ. և 60 զըշ.: Որդիք Հանթառաժ խմբից 60 զըշ. և 180 զըշ., Ֆէլքսից 20 զըշ.: Հայկազեան խմ-բից 70 զըշ., Հանթ խմբից 304 զըշ.: Մարգարէր խմ-բից 643 զըշ.: Հրացանեան խմբից 70 զըշ.: և 40 զըշ. և 50 զըշ., նոյն խմբի Աղատեան խմբից 75 զըշ., նոյն խմբի ձեռամբ Հրանոյշից 10 զըշ.: Գաղպին խմ-բից 80 զըշ. և 40 զըշ. և 95 զըշ. և 140 զըշ., Ա. -ից 40 զըշ.: Գալլ խմբից 66 զըշ., և 25 զըշ., և 60 զըշ., և 25 զըշ., և 25 զըշ., և 25 զըշ., Հը-րաշեայ խմբակից 110 զըշ.: Մեհրուշեան խմբից 80 զըշ., Աստր խմբակից 100 զըշ., Զէյթուշի Խ. -ից 40 զըշ., Վահրամ Խ. -ից 40 զըշ., Վար Խ. - 120 զըշ.: Հան-թաճար խմբի Վահրանի խմբակից 208 զըշ., և 35 զըշ., և 25 զըշ., և 25 զըշ., Սեն. -ից 20 զըշ., Հըս-կայից 30 զըշ., Հմայեակից 20 զըշ.:

..... խմբից 100 զըշ., և 100 զըշ., և 120 զըշ., և 120 զըշ.: Անձնուէր խմբից 150 զըշ.: Բաբկէն խմբից 145 զըշ.: Քանդակեան խմբից 180 զըշ.: Թըն-թանթեան խմբից 80 զըշ.: Լորր խմբից 120 զըշ., և 100 զըշ.: Օր խմբից 25 զըշ.: Առիւծ խմբից 50 զըշ.: Անձեղ 335 զըշ., Սամաթ խմբ. 48 զըշ.: Որոտում խմբի Կայծակ խմբակից 60 զըշ., 2-րդ խմբակից 40 զըշ.: Գիսաւոր խմբի 5-րդ տասնակից 40 զըշ.: Ք. Գիւղի Զահմող խմբից 360 զըշ., և Պ. Ա. -ից 108 զըշ., Մ. Գիւղի Կայծակ խմբից 205 զըշ., Կաթից 10 զըշ., Տունից 20 զըշ., Տիկինից 20 զըշ., Բարից 20 զըշ., Ծա-ռից 20 զըշ., Յորենից 10 զըշ., Մարտից 5 զըշ., Մա-յիսից 20 զըշ., Ատաղձից 40 զըշ., Գիւղից 20 զըշ. և Գիւղարից 10 զըշ.: Նիլակ Ա. խմբից 130 զըշ., և 570 զըշ., և 190 զըշ., և 80 զըշ., և 80 Զար-

մայրից 20 զրշ., Ա.-ի և Վ.-ի ձեռք 100 զրշ.: Ա. Բաղաբէն Զ.-ի ձեռք 2,100 զրշ.: Նիզակ Բ. խմբից 220 զրշ., ևս 165 զրշ., Նիզակ 3-րդ. խմբից 40 զրշ.: Յոյս խմբից 392 զրշ. ևս 40 զրշ., Հուր, Մուր և Երկաթից 15 զրշ., Զուր, Հարուած և Բէսէրից 15 զրշ., Երծիւ խմբից 115 զրշ.: Բարեպաշտ խմբի Լեխաճ Ճիւղից 100 զրշ., ևս 50 զրշ., Մ. Ս. Ե.-ից 108 զրշ., Մաքի ընկերներից 55 զրշ., ևս 45 զրշ., Մ. Ալան և ընկերներից 170, Վահանի ձեռք երեք անգամներից 30 զրշ., Մ.-ի ձեռք Մովից 30 զրշ., Ն.-ից 80 զրշ., Գլմ.-ի ձեռք 200 զրշ.:

ՍԴՅԼ.-ից 70 զրշ., ևս 40 զրշ., Նոյնի ձեռք հաւաքուած Կ. Շ. 20 զրշ., Կ. Թ. 27 զրշ., ևս 27 զրշ., Պ. Ե. 432 զրշ., Ման. 60 զրշ., Պող. ո. 20 զրշ., ևս 20 զրշ., Կ. Սըմաճի 20 զրշ., Ա. Կ. Մ. 108 զրշ., Զ. Գ. 54 զրշ., Բէսանճի խմբից 20 զրշ., Կ. Պ. 54 զրշ., Ն. Ա. 54 զրշ., Յ. Տ. Գ. 54 զրշ., Մ. Յ. 216 զրշ., Ա. Բ. 20 զրշ., Ս. Պ. 10 զրշ., Էտ. փափ. 20 զրշ., Ռ. քաղաքի մի քանի երիտասարդներ 540 զրշ., Ռ. քաղաք 840 զրշ., Անանուն 47 զրշ., Կրակագործ 20 զրշ., Յ. Թ. 180 զրշ., Փամիուշտ 110 զրշ., Գեղ. և իր ընկերներ 110 զրշ.: ԸՉԻ., Ատոմ., Բէն Սըց 80 զրշ., Գառնուկ 40 զրշ., ևս 20 զրշ., Տ. Մեսիայ 20 զրշ., Զ. Բ. 10 զրշ., Զարմ.-ի ձեռք Վարդ.-ից 20 զրշ., Ոսղոտ 66 զրշ., Սանատուկ և Բագարատ 30 զրշ., Սանդուխտ 60 զրշ., Գ. Ն., Կ. Յ. և Խ. Օ. 30 զրշ., Արամ 18 զրշ., Լուսնեակ 25 զրշ., Բ. Ծործոր 153 զրշ., Թաղի Կ. 20 զրշ., Վագրի ձեռք Բաբկէնից 108 զրշ., ևս 118 զրշ., Տիգրան 20 զրշ., Թ. և Բ. 20 զրշ., Մ. Գիւղի մի քանի անձեր 200 զրշ., Մ. Շիշման 60 զրշ., Մ. Էսմէր 20 զրշ., Արիս 20 զրշ., Լ. Ա. 20 զրշ., Ծիծեռնակ 30 զրշ., Զարեհ 20 զրշ., Լեօֆէլիս 10 զրշ., Երծիւ 20 զրշ., Շահէն 10 զրշ., Մուրճ 1 զրշ., Բաբկէն 108 զրշ.: Լոյս 10 զրշ., Միհրանի ձեռք Սոյլից 108 զրշ., Հայրենի Զարմայրի ձեռք 232 զրշ., Արմենակ 216 զրշ., Փայգամից 216 զրշ., Պաթման Ղըլիճ խմբից 90 զրշ., Ե. 70 զրշ., Յովորի ձեռք 87 զրշ., Հայրենասէր Մ.-ի ձեռք 50 զրշ., Ն. Կ. Հ. 216 զրշ., Գանձանակ 190 զրշ., Մ. Էսմէր 20 զրշ., Ա. Անձանօթ 65 զրշ., Մ. (10) 60 զրշ., Ծիծեռնակ 70 զրշ., Զարեհ 40 զրշ., Երծիւ 40 զրշ., Արիւն 10 զրշ., Մուրճ 10 զրշ., Ճրտիկ 100 զրշ., Շ. Հ. 190 զրշ., Մովի 5 զրշ., Կարմիր 10 զրշ., Պ. Կ. 150 զրշ., Ոսղոտ 10 զրշ., Նետ խմբի սեպտ. և հոկտ. ամսավաճար 160 զրշ., Սինտրեկի ձեռք այլ և այլներից 96, Մամիկոնեան խումբ 40 զրշ., Ատրեան խումբ սեպտ.-ի ամսավաճար 60 զրշ., Իրաւունք խմբի Վ.-ի ձեռք, Ա. 36 զրշ., Վ. 40 զրշ., Կ. 40 զրշ., Ա. 30 զրշ., Գեորգ տասնեակից 50 զրշ.:

Վ. 20 զրշ., Սև հոգեր 200 զրշ., Ոմն 10 զրշ., Հսկայ տասնեակ 20 զրշ.:

Նիզակ Ա. խմբի սեպտ. և հոկտ. ամսականները և նուիրատուութիւնները. 150 զրշ.:

Նիզակ Բ. խմբի սեպտ. նուէրները. Վահէ, Թաթուլ Զարմայր և Վաղենակ 20 -ական զրշ. Հայկ, Վաղարշակ, Պարոյր, Արմէր, Ժիրայր, Բագարատ և Սմբատ,

10 -ական զրշ.:

Նիզակ Գ. խմբի սեպտ. և հոկտ. ամսականների նուէրները. սեպտեմբերին 40 զրշ. Կարոյից և Հմայեակից 10 զրշ.: — Հոկտեմբերին 50 զրշ. նորեկ անգամներից 10 զրշ.:

Նիզակ Դ. խմբի հետևեալ անձերի սեպտեմբերի նուիրատուութիւնները, Բոց, Փայլակ, Կայծակ, Զուր և նուէր Շահողից 10 -ական զրշ. Կրակ, Կացին, Ճրագ, Հրացան և Հուր 5 -ական զրշ.:

ԿՐ. Օգապարիկ քաղաքի Հնչակեան Մասնաճիւղի գանձարանում ստացվել են հետևեալ գումարները. —

Կիլիկեցի Կ. 1 անգլ. լիրա և 5 շիլլինգ, Վարդան 8 շիլլ. Ոմն 4 շիլլ. Ե. Ե. 3 շիլլ. Ոմն, Ա. Ի., Ոմն, Հ. և Ս. Ոմն, Նվ., Լ. Բ., Յ. Ե. և Տ. Ճ. 2 -ական շիլլ. Նոր, Վ. Թ., Կ. Թ., Կոչ, Գ. Շ., Լ. Ե. և Պ. Թ. մի-մի շիլլ. Մ. Տ., Կ. Թ., Ոմն, Տես, Կ. Ն., Ա. Ա., Ս. Ե., Ս. Ե., Փ. Ե., Ե. Ե., Գաթի. Ս. Ը., Պ. Փ., Ոմն, Ոմն և Զ. չորս-չորս զրշ. 20 -ական փարա, Մ. Ս., 3 զրշ. Շ. Շ. 2 զրշ. 20 փարա, Գ. Ս. 2 զրշ. Տ. և Հ. 30 զրշ. Նորայր 15 զրշ. Բարեպաշտուհի 2 շիլլ. Հրացանի ձեռք Սինա 10 շիլլ. Թնդանօթ 5 շիլլ. Աղգասէր մի կին և Ա. սեղ մի-մի շիլլ. Եկեղեցիում հանգանակված 64 զուրշ. Հաճի Յ. 10 շիլլինգ: Հրացանի ձեռք Առիւծ 10 շիլլ. Երկաթ 1 շիլլ. Մարակ 2 շիլլ. — Նորայր երկու վեցհարուած և 40 փամիուշտ, Արտեմայ եղբայր մի վեցհարուած 100 փամիուշտ, մի Յոյն մարդասէր երկու զաշոյն:

Կրկին նոյն քաղաքի Մասնաճիւղի գանձարանում. — Նորայր 3 անգլ. լիրա և 6 շիլլինգ, Վարդան ա Վահան 3 -ական տնգլ. լիրա, Կիլից 1 լիրա. և 10 շիլլ. Զարմուհի, Ն. Վ., Գրեչ, Ոմն Գ. և Ոմն Պ. մի-մի անգլ. լիրա, Ճեմալէտտին Էֆ., Յաւերթուհի, Ա. Պ. Սասունեան, Զարմէն, Արտեմիս, Կայծակ, Աղքատասէր, Աղքատ Ոմն և Հաստատամիտ 10 -ական շիլլինգ. Հայ և Տիկին 6 շիլլ. Թնդանօթ, Լուսին, Կրակ Liberty և Խընպօ 5 -ական շիլլ. Ոմն 4 շիլլ. Հրացան և Stelim 3 -ական շիլլ. Վաթման, Հնչակ, Ապտակ, Ոմն, Եղիսաբէթ, Կին Ոմն. Հիւսուհի, Armstrong, Բարուհի, Դրօշ, Հուրիյէթ, Խոստիկ Կրտիճ և Զորք 2 -ական շիլլ. Մինաս 2 շիլլ. և 2 զուրուշ. Ոմն Սեդրակ, Տեսերինա, Պատկեր, Հայուհի մը Nezha, Victim, Առիւծ և Շաքեկառք մի-մի շիլլ. Ավ. 1 շիլլ. և 1 զրշ. Դժբաղդ, Կոճակ, Օգապարիկ, Համիտ Աղա, Լեւոն, Օղակ, Սոխակ, Լիմինէ Սուլթան, Պիւրհանէտտին Էֆ. և Վալիտէ Սուլթան 4 -ական զրշ. 20 -ական փարա. Ա. սեղ 7 զրշ. Կէնճ 2 զրշ. 10 փար. Սողոմոն 3 զրշ. Սուր, Օրիորդ, Տղայ մը, Տղայ մը և Գարեգին մի-մի զրշ. Մըկըրրիշ 1 զրշ. 20 փար. Աղանի 20 փար. Ճմարտախօս 2 անգլ. լիրա, Աշոտ Բագրատունի 3 անգլ. լիրա:

— 333 —

Յօդուածներ, թղթակցութիւններ, տեղեկութիւններ և դրամ ու մանգատ ուղարկել հետևեալ հասցեով. —

M. Beniard. — 22, Ormiston Road, Shepherd's Bush. London, W. [Angleterre].

